

Janahuy Paredes

(Mèxic)

“No hem escollit ser aquí, però tenim la seguretat que haurem d’afrontar aquesta lluita fins al final amb molta dignitat.”

Fotografia: Alejandro Baltazar / Michoacán 3.0.

La vida de la Janahuy Paredes va canviar radicalment el 26 de setembre de 2007. Va ser el dia en què el seu pare, José Francisco Paredes Ruiz, va ser desaparegut prop de Morelia, a l'Estat de Michoacán, en circumstàncies que encara a dia d'avui es desconeixen. Francisco Paredes era militant de la Fundació Diego Lucero, una organització ciutadana que treballa en la promoció i defensa dels drets humans, i que està especialitzada en la denúncia de les desaparicions forçoses a Mèxic.

La desaparició de Francisco Paredes Ruiz va portar la Janahuy, que aleshores tenia 23 anys i estudiava una Llicenciatura en Cinematografia, a convertir-se en defensora dels drets humans. Juntament amb la seva germana Cristina i el seu germà Francisco, va impulsar una campanya per exigir a l'Estat mexicà la presentació amb vida del seu pare. En la lluita va trobar l'acompanyament d'altres militants de la Fundació Diego Lucero i de la Liga Mexicana para los Derechos Humanos.

L'any 2009 tant la Janahuy com la seva germana van començar a acompanyar familiars d'altres persones desaparegudes a l'Estat de Michoacán. Progressivament, l'activista va anar acumulant experiències, coneixent i comprenent els processos de memòria, veritat i justícia per a les víctimes de desaparicions forçoses.

Al 2012 es va formalitzar el nom del Comité de Familiares de Personas Detenidas Desaparecidas en México (Cofaddem – Alzando

Voces), organització que ja havia sorgit l'agost de 2009 en el marc del treball de les germanes Paredes i altres activistes. Des d'aleshores, el Cofaddem “ha anat creixent en la mesura que han anat madurant políticament els processos organitzatius”, explica la Janahuy.

La família Paredes, i la Janahuy en particular, ha estat objecte de nombrosos atacs i agressions, sovint perpetrats per actors vinculats a les institucions públiques. El darrer incident greu contra la seva integritat física i psicològica es va produir al mes de febrer d'aquest any, quan elements del Mando Único Policial, que depèn del govern federal, van irrompre de forma violenta i sense ordre judicial al domicili de Francisco Paredes Ruiz.

Fotografia recuperada de: Desinformemonos.org.

Una estratègia contraproductiva

Més de 150.000 assassinats i més de 30.000 persones desaparegudes. Són algunes estimacions de l'impacte de la guerra contra el narcotràfic a Mèxic, impulsada per l'expresident Felipe Calderón a finals de 2006 i oberta encara a dia d'avui. Les xifres, recollides en l'informe *Alerta 2018!* de l'Escola de Cultura de Pau, reflecteixen els nivells de violència i vulneracions de drets humans que ha viscut el país nord-americà al llarg de la darrera dècada.

Per descomptat, els problemes de seguretat pública de Mèxic no van aparèixer amb la guerra contra el narcotràfic. Però l'estratègia posada en marxa al 2006 per combatre'ls s'ha revelat completament ineficax i, fins i tot, contraproductiva. La fórmula dels Operatius Conjunts, aplicada per primer cop a Michoacán i estesa després a diversos Estats del país, ha portat efectius de la policia federal, l'exèrcit i la marina a assumir tasques de seguretat ciutadana en diferents territoris. I tot i així, la xifra d'homicidis de 2017 ha estat la més elevada dels darrers 20 anys, amb un increment del 27% respecte de la taxa de 2016.

A Michoacán, la ineficàcia de l'Operatiu Conjunt ja era evident l'any 2015. Ho apuntaven les investigadores Lorena Becerra i Mariana Meza, del Centre d'Investigació per al Desenvolupament A. C. (CIDAC): “Tot i que alguns càrtels han estat minats, n'han emergit de nous i la fragmentació d'algunes organitzacions delictives ha generat encara més violència i nous reptes en el combat. A més, la presència d'organitzacions criminals s'ha expandit en el territori nacional i la penetració de moltes d'elles s'ha incrementat en diverses zones.”

Malgrat tot, el fracàs de l'estratègia aplicada durant més d'una dècada no ha comportat, de moment, un replantejament de les actuacions de la força pública. De fet, la Llei de Seguretat Interna, aprovada a finals de 2017, normalitza i perpetua l'ús policial de les forces armades. Com alertava la fundació InSight Crime a principis de 2018, “Mèxic continua avançant en la militarització de les seves iniciatives de seguretat, tot i el fet que durant anys aquesta política ha demostrat ser contraproductiva i lesiva per als drets humans.”

Desaparicions i terror generalitzat

La progressiva militarització de l'Estat ha anat acompanyada, segons denuncia l'activista Janahuy Paredes, del sorgiment de

grups paramilitars, que actuen amb “evident compenetració” amb les institucions de seguretat. El resultat, explica Paredes, és un “escenari de terror”, caracteritzat per “les execucions sumàries o extrajudicials en punts de control policials o militars; la tortura com a mètode comú i sistemàtic per obtenir informació o autoinculpació del detingut; les desaparicions forçoses; les massacres de joves sense cap relació amb el narcotràfic; els registres il·legals; les amenaces i assetjament contra activistes, periodistes, persones que defensen la terra o que s'oposen a la tala immoderada dels boscos, i el desplaçament forçós de persones de les seves comunitats per l'extrema violència que s'hi exerceix”.

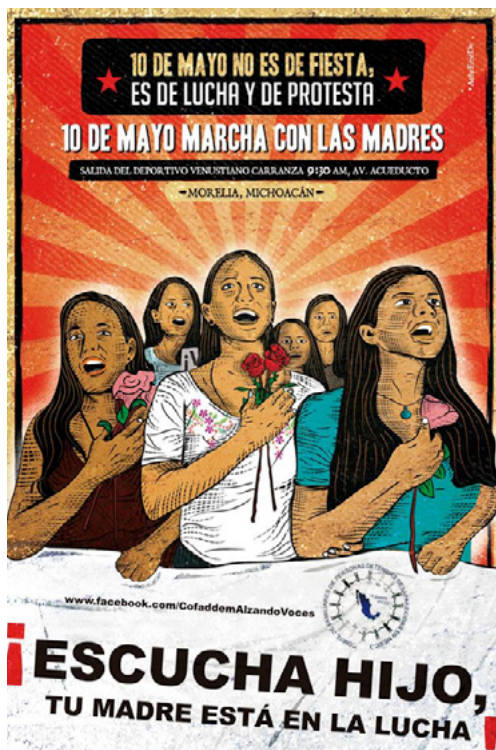
Entre les diverses vulneracions de drets esmentades per l'activista, hi ha la que la va convertir en defensora de drets humans: les desaparicions forçoses. A Mèxic, desenes de milers de persones han estat detingudes i desaparegudes en els darrers anys. En el seu darrer informe anual, Amnistia Internacional (AI) advertia que la xifra de 34.656 persones sense localitzar recollida en el Registre Nacional de Dades de Persones Extraviades o Desaparegudes era inferior a la real. La xifra oficial, apuntava AI, exclou els casos federals anteriors a 2014 i els casos classificats com a delictes d'un altre tipus, com segrestos o tràfic de persones.

Paredes identifica dos tipus de desaparicions forçoses: les que responen a motius polítics i les que responen a motius socials o civils. Les primeres tenen com a objectiu reprimir la protesta social i la defensa dels drets humans, “desarticulant el moviment popular o qualsevol sector organitzat”; són un missatge d'advertència. Les segones busquen escampar el terror a través de la desaparició de joves de colònies populars, comunitats i pobles; són una “estratègia de confusió”. Amb aquestes últimes, diu l'activista, es desperta el dubte sobre la possibilitat que la persona desapareguda tingui un nexa amb el narcotràfic o la delinqüència organitzada.

Després de la seva darrera visita al país, a principis de 2017, el Relator especial de les Nacions Unides sobre la situació dels defensors i defensores dels drets humans, Michel Forst, va assenyalar que “la recerca de famílies i víctimes dels desapareguts és un dels assumptes de drets humans més difícils que actualment s'observen a Mèxic”. En la majoria dels casos és molt complicat obtenir respostes, i les demandes de veritat i justícia sovint comporten riscos i amenaces. Però la por, la impunitat i el silenci no han aconseguit per ara desmobilitzar les persones que reclamen el retorn dels seus éssers estimats. Ni sembla que puguin aconseguir-ho.

Acció de protesta contra la desaparició de 43 estudiants a Ayotzinapa, Guerrero, l'any 2014. Fotografia: Somos El Medio.

Convocatòria de les mares del Cofadde.

Entrevista

Han passat més de deu anys des de la desaparició del teu pare. Què han fet les autoritats mexicanes?

L'únic que van fer, durant els tres primers anys, va ser simular una investigació. Van conformar una recerca amb línies poc fiables, poc veraces, i no van donar seguiment a les línies que vam apuntar com a familiars.

El dia en què es van endur el meu pare, a 30 metres del lloc dels fets hi havia una caseta de policia local; a 50 metres, un destacament de la policia federal; a 10 metres, un comboi de l'exèrcit mexicà, i prop de la zona hi havia càmeres que pertanyen a la mateixa corporació de les autoritats de l'Estat de Michoacán. Totes aquestes proves o possibles línies d'investigació van ser omeses, ocultades o negades. Al mateix temps, van augmentar l'assetjament i les amenaces per part dels diferents cossos de policia contra la nostra integritat física i psicològica, tant de la meua família com de companyes i companys del meu pare.

Com s'expliquen els elevats nivells de violència exercida per l'Estat mexicà?

La violència exercida per l'Estat mexicà obeeix a interessos econòmics. S'utilitza el terror com a eina de control social, per aniquilar la dissidència social i sotmetre la població a un estat de paràlisi. Des que es va posar en marxa l'Operatiu Conjunt Michoacán, s'han incrementat les múltiples violacions de drets humans per part dels cossos castrenses i de seguretat pública. Entre altres, s'han produït execucions extrajudicials i sumàries, tortura, detencions arbitràries, registres il·legals, desplaçaments forçosos i, destacant especialment per la seva extrema crueltat, desaparicions forçoses de persones. S'ha creat un escenari de terror que ha permès que l'Estat ocult, rere l'aparent confrontació entre comunitats, una estratègia de control social a través de la por. L'objectiu és garantir el saqueig dels recursos naturals de l'Estat, i poder aprovar megaprojectes d'empreses transnacionals, com per exemple els de desenvolupament turístic i modernització impulsats per empresaris estrangers.

La teua família i tu heu estat assetjades per part de l'Estat arran de la vostra lluita perquè s'clareixi la desaparició del teu pare.

Des de la seva desaparició ens hem enfrontat a amenaces i assetjament per part de tots els cossos del govern (municipal, estatal, federal), que es van incrementar a partir del moment en què vam començar a fer acompanyaments i ens vam establir

com a organització amb més familiars. Hem acudit al recer d'organitzacions populars i de drets humans, cosa que ens ha permès reduir la vulnerabilitat en què ens trobàvem.

Del camí que has recorregut en els darrers anys, podries compartir algun aspecte positiu?

L'absència del meu pare i tot el que m'ha generat la seva desaparició –el dolor, l'angoixa, la por, les culpes injustificades, la intenció de trancar tant el projecte personal del meu pare com el meu– m'han portat a formar-me políticament per trobar respostes. Amb el temps, he anat enfortint les meves capacitats de reacció davant del fenomen de la desaparició forçosa. D'una banda, he aconseguit organitzar-me i saber a què ens enfrontem com a familiars. De l'altra, he fomentat la meua autocura, de la manera més integral que em puc permetre, per prioritzar la meua dignitat humana en aquesta lluita. La desaparició del meu pare no va trancar la meua vida, ni la va suspendre, sinó que em va portar a establir una altra forma de vida, una forma més conscient a l'hora d'actuar, per mi, la meua família i les meves companyes de vida.

A finals de 2017, Mèxic va aprovar una llei general sobre desaparicions.

La llei no va quedar tal com s'havia treballat des del principi, alineada amb estàndards internacionals. El representant de l'executiu i el seu equip van fer moltes modificacions d'última hora, incomplint així els acords nacionals que havien assumit amb les famílies. Van quedar buits jurídics que fan que en molts casos de desaparició forçosa pugui haver-hi impunitat.

Ara bé, es van aconseguir èxits significatius que van més enllà de les expectatives tècniques. La llei ens va reafirmar alternatives d'organització i acció col·lectiva, i ens va donar esperança per a la dignitat humana. A més, l'Estat mexicà va reconèixer davant del món que al nostre país es duu a terme la pràctica de la desaparició forçosa. Serà un inici en la lluita per la justícia; s'ha començat a gestar un mínim d'esperança de que és possible un "mai més".

+ informació:

www.facebook.com/CofaddeAlzandoVoces

Fotografia recuperada de: Desinformemonos.org.